

Talspråksdrag i dialogen i Salla Simukkas roman
***Punainen kuin veri* och dess svenska översättning**
Röd som blod

Otava Niemelä
Kandidatavhandling
Nordiska språk
Institutionen för språk- och översättningsvetenskap
Humanistiska fakulteten
Åbo universitet
April 2024

The originality of this thesis has been checked in accordance with the University of Turku
quality assurance system using the Turnitin OriginalityCheck service.

Kandidaatintutkielma

Humanististen tieteiden kandidaatti, pohjoismaiset kielet

Otava Niemelä

Talspråksdrag i dialogen i Salla Simukkas roman *Punainen kuin veri* och dess svenska översättning *Röd som blod*

22 s.

Tämän tutkielman tarkoitus on tutkia dialogissa esiintyvää puhekielen käyttöä Salla Simukan romaanissa *Punainen kuin veri* (2013) ja sen ruotsinkielisessä käännöksessä *Röd som blod* (kääntänyt Huss, Mattias, 2014). Tutkielmassa käytetään sekä määrällisiä että laadullisia tutkimusmenetelmiä.

Kaunokirjallisuus on tekstilaji, joka sisältää usein kuvauksellista kieltä. Kaunokirjallisuudelle ominaiset piirteet, kuten metaforat ja jopa kielen rytmi voivat olla kääntämisen näkökulmasta ongelmallisia. Etenkin dialogin kääntämisessä voi ilmetä ongelmia, jos alkuperäisessä tekstissä on käytetty murretta tai jotain muuta puhekielistä puhetapaa (Ingo 2007: 251).

Materiaalina tutkielmassa toimii Salla Simukan *Punainen kuin veri* -romaanin viidestä ensimmäisestä kappaleesta poimitut repliikit. Repliikit jaoin sekvensseiksi, eritellen esimerkiksi eri lauseet yhdestä repliikistä eri riveille. Sekvenssejä kertyi verrattavaksi suomenkieliseen aineistoon 208 ja ruotsinkieliseen aineistoon 206. Tämä ero selittyy sillä, että kahdelle lyhyelle suomenkieliselle sekvenssille ei ollut ruotsinkielisessä versiossa käännöstä.

Sekvensseistä eroteltiin puhekieliset sanat ja ilmaukset. Suomenkielisestä aineistosta puhekielisiä sanoja ja ilmauksia löytyi yhteensä 140 ja ruotsinkielisestä huomattavasti vähemmän, 48. Samat sanat esiintyivät molemmissa aineistoissa joskus useamman kerran. Uniikkeja puhekielisiä sanoja ja ilmaisuja oli suomenkielisessä materiaalissa 65 ja ruotsinkielisessä 22.

Nämä sanat ja ilmaukset jaettiin seitsemään ryhmään: 1) puhekieliset pronomini muodot, 2) puhekieliset piirteet verbimuodoissa, 3) lainat englannin kielestä, 4) lyhennetyt sanat ja ilmaisut, 5) karkeat kielikuvat ja kirosanat, 6) muut puhekieliset sanat ja slangit sekä 7) muut puhekieliset rakenteet.

Suomenkielisessä materiaalissa oli huomattavasti enemmän puhekielisiä piirteitä. Valtaosaa piirteistä ei ole käännetty suoraan ruotsiksi. Käännöksessä oli tehty useita muutoksia dialogiin. 87 %:ssa sekvensseistä oli jonkinlaisia muutoksia. Suurimmat muutokset olivat sisältömuutoksia, ja pienimmät muutoksia sanajärjestyksessä. Käännöksen dialogissa oli saavutettu puhekielinen tunnelma ja säilytetty alkuperäisen tekstin merkitys.

Avainsanat: kääntäminen, puhekieli, dialogi, ruotsin kieli, suomenkielinen kirjallisuus, ruotsinkielinen kirjallisuus, kaunokirjallisuus

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Syfte	4
1.2 Material och metod	5
1.3 Avhandlingens disposition	6
2 Teoretisk bakgrund	7
2.1 Litterär översättning	7
2.2 Översättningsanalys	7
2.3 Tidigare studier	8
3 Analys och resultat	10
3.1 Analys av materialet	10
3.1.1 Talspråksdrag i det finska originalet	10
3.1.2 Talspråksdrag i den svenska översättningen	13
3.1.3 Ändringarna vid översättning	15
3.2 Resultat i sammandrag	17
4 Sammanfattning	19
Litteratur	21

1 Inledning

Skönlitteratur som en litterär genre är vidsträckt. Skönlitterära texter kan behandla en uppsjö olika teman, allt från kärlek eller vänskap till död eller religion. Skönlitterära texter innehåller oftast symbolik och olika typer av bildliga uttryck och därför kan texter tolkas på olika sätt av olika läsare. (Ingo 2007: 243.)

Roman är en av skönlitteraturens mest kända former. Romaner är populära och några av dem kan få internationell popularitet. Romaner översätts till olika språk och därigenom får de nya publikgrupper. Skönlitteraturens språk är varierande och kan innehålla språklig variation. Variation i språket, till exempel metaforer och ordval, kan orsaka problem för översättare. Det kan vara svårt att skapa samma atmosfär i översättningen, *måltexten*, som i originalet, *källtexten*. Romaner kan också innehålla rytmiskt språk och naturligtvis är det inte alltid lätt att överföra samma ”melodi” eller rytm från källtexten till måltexten. (Ingo 1991: 39; Ingo 2007: 249–251.)

Romaner innehåller oftast dialog och karaktärerna i berättelsen kan ha olika sätt att tala. Ibland kan översättning av en del repliker i dialogen vara svårt, speciellt om de har talspråkliga drag som inte har några målspråkliga motsvarigheter (Ingo 2007: 251). Översättaren måste då själv bestämma hur dialogen ska översättas, men hen ska samtidigt bibehålla textens atmosfär.

Ett exempel på en finsk roman som har fått internationell popularitet är Salla Simukkas *Punainen kuin veri* (sv. *Röd som blod*) som publicerades 2013. Boken är den första i en trilogi och den har översatts till 37 olika språk, inklusive svenska (Suomen kirjallisuuden seura, 2024). Den svenska översättningen är utarbetad av Mattias Huss och publicerad av Rabén & Sjögren 2014.

I den här uppsatsen kommer jag att jämföra det finska originalet med den svenska översättningen av Salla Simukkas roman. Jag är intresserad av dialogen i romanen och dess talspråkliga drag.

1.1 Syfte

Mitt syfte är att jämföra det finska originalet av Salla Simukkas roman *Punainen kuin veri* med dess översättning till svenska *Röd som blod*. I min uppsats studerar jag den direkta

anföringen, d.v.s. dialogen och dess talspråkliga drag i originalet och översättningen. Jag är mest intresserad av hur olika talspråkliga drag har översatts från finska till svenska och hur direkta översättningarna är. I min uppsats vill jag svara på följande frågor:

- Vilka talspråksdrag uppvisar dialogen i originalet?
- Vilka talspråksdrag uppvisar dialogen i översättningen?
- Har finska repliker översatts direkt till svenska?
- Har dialogen i originalet och översättningen samma inverkan på läsaren?

De här frågorna kommer jag i tur och ordning att svara på i de följande kapitlen.

1.2 Material och metod

Jag använder både kvalitativa och kvantitativa metoder i min studie. Materialet består av dialogen ur de första fem kapitlen av Salla Simukkas roman *Röd som blod*. Replikerna har matats in i en Excel-tabell. I tabellen har de finska replikerna och deras svenska motsvarigheter placerats sida vid sida för en lättare jämförelse. Replikerna är numrerade från 1–93. Vilket kapitel de kommer från finns också kodat i tabellen. Replikerna måste i några fall delas upp i kortare sekvenser på grund av replikernas längd eller antalet meningar i dem. Jag skiljer också huvudsatserna och bisatserna åt och skriver in dem i skilda poster. Sammanlagt utgörs materialet av 208 sekvenser.

Efter insamling av replikerna försöker jag leta fram alla talspråkliga ord och uttryck i replikerna på båda språken. Det här är en kvalitativ metod, eftersom jag själv utvärderar vilka ord och uttryck i språket som är talspråkliga. De läggs till i tabellen också. Talspråkliga ord och uttryck matar jag in i en annan Excel-tabell och sedan använder jag Excels sökfunktioner för att ta reda på hur många gånger varje talspråkligt ord eller uttryck förekommer i materialet. Antalen skriver jag in i tabellen. Jag använder den här metoden för båda språken. Att beräkna antalet talspråksegenskaper representerar den kvantitativa metoden i mitt arbete.

Jag kategoriserar det finska originalets talspråksdrag i sju kategorier, och den svenska översättningens talspråksdrag i samma sju kategorier. Hur kategorierna har bildats beskrivs mera i detalj i analysen.

Till sist räknar jag hur många av de sekvenser som jag har letat fram ur dialogen som har ändrats på något sätt vid översättning från finska till svenska. Jag redogör också för hurdana förändringarna som har gjorts.

1.3 Avhandlingens disposition

I det föregående avsnittet har jag definierat mitt syfte, ställt mina forskningsfrågor samt beskrivit materialet och metoden. I kapitel 2 kommer jag att diskutera den teoretiska referensramen för min undersökning samt redogöra för tidigare studier om översättning av skönlitteratur. Därefter kommer jag i kapitel 3 att genomföra min analys av materialet och presentera resultatet. I det sista kapitlet, kapitel 4, dras slutsatser.

2 Teoretisk bakgrund

Det finns mycket teori om översättning och dess olika delområden. Analys av översättningar har längre varit ett populärt forskningsområde. Översättningsvetenskap, översättningsteori baserad på vetenskap, uppstod på 50-talet och det har element från många olika vetenskapsområden (Ingo 1991: 9–11).

2.1 Litterär översättning

Det är klart att det finns många olika typer av texter, allt från trafikmärken och reklam till faktaböcker och romaner. Olika typer av texter måste översättas på olika sätt och översättarens uppmärksamhet ska fästas vid olika saker (Ingo 1991: 30). Översättning av allmänna saktexter (t.ex. artiklar i tidningar), fackspråkstexter (texter om specialområden) och skönlitterära texter (t.ex. romaner) skiljer sig mycket från varandra (Ingo 1991: 32–39).

Språket i skönlitteratur är oftast estetiskt och kan väcka diverse associationer. Formen och ordvalet är viktiga i skönlitteratur och texter kan tolkas på olika sätt av olika läsare. Alla människor som läser en och samma text har sitt eget sätt att tolka vad författaren har velat säga och det bereder översättaren svårigheter. Vid översättning av skönlitterära texter kan flera element av språket ge huvudbry för översättaren. Det kan vara svårt eller kanske nästan omöjligt att överföra alla ordlekar, textens ”melodi”, onomatopoetiska uttryck o.s.v. från källspråket till målspråket (Ingo 1991: 38–39).

Författaren av skönlitteratur använder ofta språkliga varieteter eller dialekter i sina texter. Vid användning av språkets varieteter kan författaren skapa en autentisk atmosfär i sin text. Varieteter i språket kan också bidra till karakterisering av personer. Översättning av dialektalt språk kan vara svårt om målspråket inte har några dialekter som kan användas som motsvarigheter. (Ingo 1991: 40–41.)

2.2 Översättningsanalys

J. C. Catford publicerade verket *A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics* år 1965 och hans översättningsteori har blivit en mycket viktig del av översättningsvetenskapen. I verket skriver han att översättningsteori handlar om ”...en viss typ av relation mellan olika språk och är följaktligen en gren av *komparativ språkvetenskap*.” (min översättning från engelska) (Catford 1965: 20). Komparativ språkvetenskap betyder att

två olika språk eller även olika dialekter jämförs med varandra. Vid översättning går jämförelsen bara i en riktning, från källspråket (SL, eng. *source language*) till målspråket (TL, eng. *target language*). Catford definierar översättning som ”ersättningen av textmaterial på ett språk (SL) med motsvarande textmaterial på ett annat språk (TL).” (min översättning från engelska) (Catford 1965: 20).

Jag använder Catford som källa eftersom hans verk är mycket relevant i översättningsvetenskap. Catford är känd för hans teori om *översättningsbyten*. Teorin handlar om olika typer av byten som sker vid översättning (Catford 1965: 73). Jag bestämmer mig att inte tillämpa Catfords teori om översättningsbyte i min uppsats, även om den är intressant.

Catford definierar *text* som en sekvens av språk, skriven eller talad. När text översätts kan omfattningen av den text som ska översättas variera. I en *fullständig översättning* används och översätts hela texten och i *partiell* eller *ofullständig översättning* några delar av texten översätts inte. Det här är inte ovanligt vid översättning av litteratur. Ibland kan vissa aspekter av en text förefalla oöversättbara och ibland behöver texten översättas på ett sätt som enligt Catford ”introducerar en lokal färg” i måltextern (Catford 1965: 21).

Termen *ekvivalens* är en nyckelterm i Catfords teori. Ekvivalens betyder ’motsvarighet’. Ett centralt problem med översättning är att man hittar lämpliga översättningsekvivalenter i målspråket (Catford 1965: 21). Catford skiljer mellan *textuell ekvivalens* och *formell motsvarighet*. Med textuell ekvivalens menar Catford en målspråklig text eller del av text som är en ekvivalent till en källspråklig text eller del av text. Fokus är på betydelse och klarhet. Formell motsvarighet betyder att en kategori (enhet, klass, struktur osv.) i målspråket fungerar på samma sätt som samma kategori fungerar i källspråket. Catford klargör att de formella motsvarigheterna upptar samma plats i språkens ’ekonomi’ (Heikkinen 1987: 11; Catford 1965: 27).

2.3 Tidigare studier

Litterär översättning och översättningsanalys har båda studerats mycket. Salla Simukkas romaner och översättningarna av dem har inte studerats tidigare, men andra författares litterära verk har, och jag ska använda en av dem som utgångspunkt för hur jag kan genomföra min studie.

Ett exempel på en studie om litterär översättning är Matti Rytönen och Tiia-Silvia Tarvainens pro gradu-avhandling *Översättningsanalys av repliker i Henning Mankells tre romaner 'Hundarna i Riga', 'Mannen som log' och 'Innan frosten'* (2012). Avhandlingen handlar om tre romaner och deras översättningar. Fokus i uppsatsen ligger på dialogen och om översättningarna av replikerna i den är korrekta och välformulerade. Metoden som används i uppsatsen är kategorisering av olika typer av förändringarna i nio kategorier. Jag kommer också att kategorisera mitt material på ett liknande sätt.

3 Analys och resultat

I det här kapitlet genomförs analysen av materialet och samtidigt presenteras resultatet av materialgranskningen. Jag börjar med att gå igenom det finska materialet och redogör för hur jag kategoriserar alla talspråkliga drag. Sedan går jag över till det svenska materialet och analyserar det på samma sätt. Till sist jämför jag resultaten och klargör hur de översatta sekvenserna i dialogen skiljer sig från originaltexten.

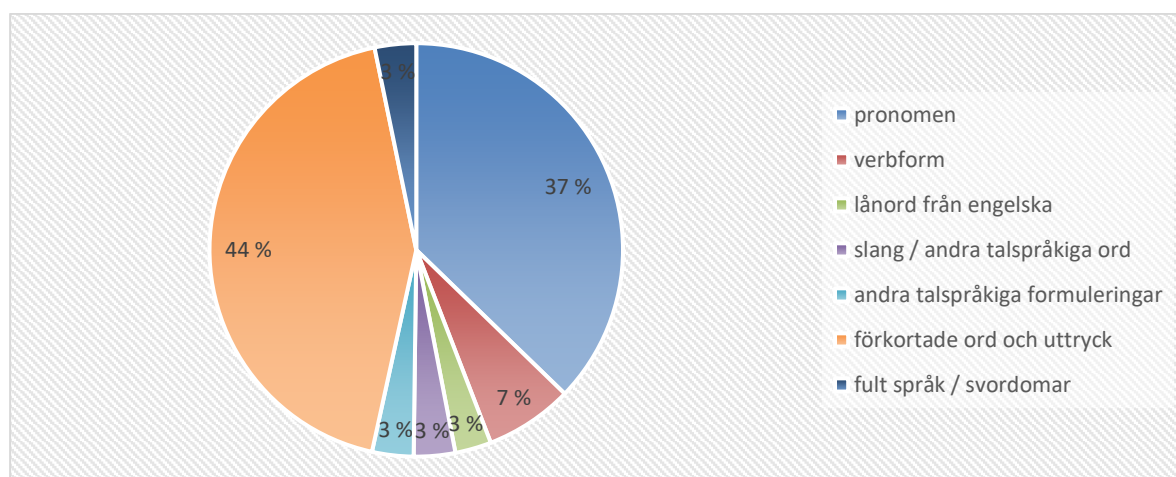
3.1 Analys av materialet

Några finska meningar och satser i tabellen hade inte några svenska motsvarigheter och därför har denna kolumn med svenska motsvarigheter två tomma rader. De satser som inte har några motsvarigheter i den svenska versionen är *Ou jeah.* (replik no. 13, kapitel 1) och *Just.* (rep. 66, kap. 3). Det här är inte några långa sekvenser, men i finska originalet har de en viss effekt på personkaraktiseringen. De unga karaktärerna i romanen talar såsom riktiga unga i Finland oftast gör, med lånord och inlånade formuleringar från engelska i sitt tal.

3.1.1 Talspråksdrag i det finska originalet

I den finska dialogen ingår 140 ord eller uttryck som är talspråkliga, varav 65 var unika. Några av dem hade flera olika talspråkliga drag. Talspråkliga drag delade jag in i sju kategorier: 1) pronomen, 2) verbformer, 3) lån från engelska, 4) förkortade ord och uttryck, 5) fult språk eller svordomar, 6) andra talspråkliga ord eller slang och 7) andra talspråkliga formuleringar. De här kategorierna överlappar varandra till en del. Till exempel ordet *mä* (sv. 'jag') är ett pronomen men också en förkortad form. I själva verket hör de flesta sekvenser, 107 av de 140, till kategorin 'förkortade ord och uttryck'. På grund av överlappningen fick jag 247 fall att jämföra sinsemellan. I diagram 1 visar jag den procentuella fördelningen av talspråksdrag i dialogen av Salla Simukkas *Punainen kuin veri* på de ovan nämnda sju kategorierna.

Diagram 1. Procentuell fördelningen av talspråkliga drag i finska originalet på kategorierna.

De vanligaste talspråksdragen i materialet ses i samband med pronomenen, som i finskt talspråk oftast är förkortade, t.ex. *minä*, *sinä* och *tämä* > *mä*, *sä* och *tää* ('jag', 'du' och 'det/den här'). De här förkortade formerna och deras olika böjda former förekommer ofta i materialet. I finskt talspråk är det också vanligt att använda pronomenet *se* ('det/den') om människor. I tabellen redovisas de 10 vanligaste talspråkliga pronomenen och deras antal.

Tabell 1. Talspråkliga pronomen i det finska originalet av Salla Simukkas roman *Punainen kuin veri*.

Pronomen eller en böjd form	Antal i materialet
mä	24
sä	22
se	10
mulla	8
tää	6
sua	4
musta	3
mun	2
sulla	2
multa	2
Total	83

Nedan ges tre exempel på talspråklig användning av pronomen. Exempel 1 och 2 är exempel på de förkortade pronomenen och exempel 3 på användning av *se* (sv. den/det) när man talar om en människa.

- (1) Tää on jotenkin aivan käsittämätöntä. (replik 3, kapitel 1)
- (2) Pärjäätkö sä nyt varmasti täällä? (rep. 26, kap. 2)
- (3) Ja sen jutut meni todella levottomiksi. (rep. 36, kap. 2)

Förkortningar påträffas inte bara i samband med pronomen och inte bara i slutet av ordet. I exemplen nedan har de understrukna ord, *viimesiä* och *tarkota*, förkortad. I standardfinska är de 'viimeisiä' och 'tarkoita'. Bokstaven 'i' har tappats från ordens diftonger 'ei' och 'oi', vilket är vanligt i finskt talspråk.

- (4) Ei olis pitänyt vetää niitä viimesiä drinkkejä. (rep. 32, kap. 2)
- (5) Et kai sä tarkota...? (rep. 34, kap. 2)

Ett annat vanligt drag i finskt talspråk är de olika *talspråksenliga* verbformerna. Användning av en verbform passiv i stället för första person plural är ett vanligt drag i finskt talspråk. Till exempel ²*me olemme*² blir *me ollaan*. Verbstrukturer med *me* (sv. 'vi') och passiv förekommer ofta i materialet, 12 gånger. I exemplen nedan presenteras tre av de tolv gångerna den här strukturen används i originalet.

- (6) Me ollaan parhaita! (rep. 6, kap. 1)
- (7) Ja me jaetaan ne tasan. (rep. 18, kap. 1)
- (8) Me sentään vedettiin vaan drinkkejä. (rep. 33, kap. 2)

Andra talspråksdrag i verbformer är t.ex. förkortningar. Ett exempel på detta finns ovan i exempel 4. Konditional 'olisi' har blivit förkortad till *olis*. Det är ganska vanligt i finskt talspråk att den sista vokalen faller bort från ordet.

De övriga fyra kategorierna, 'lån från engelska', 'slang och talspråkliga ord', 'andra talspråkliga formuleringar' och 'fult språk och svordomar', är ganska små. Jag kommer att ge ett exempel på var och en av de här fyra kategorier.

I exempel 9 är ordet *fiilis* ett lån från engelska (jfr. eng. 'feeling'). Exempel 10 finns ordet *jätkä*, som är ett talspråkligt ord. I exempel 11 är *meidän käsiin* ett exempel på en annan talspråklig formulering. Enligt standardspråket skulle det heta 'meidän käsiimme' i stället. Ett exempel på 'fult språk och svordomar' finns i exempel 12, där *saatanan* (sv. 'satans') har använts.

- (9) Mutta sen mä vaan sanon, että mulla on todella huono fiilis tästä. (rep. 54, kap. 3)

- (10) Ei todellakaan vois uskoa, että jätkä on jo kahdeksantoista. (rep. 31, kap. 2)
 (11) Ne päätyi meidän käsiin vahingossa. (rep. 43, kap. 3)
 (12) Kuulostaa aivan saatanan hyvältä suunnitelmalta. (rep. 53, kap. 3)

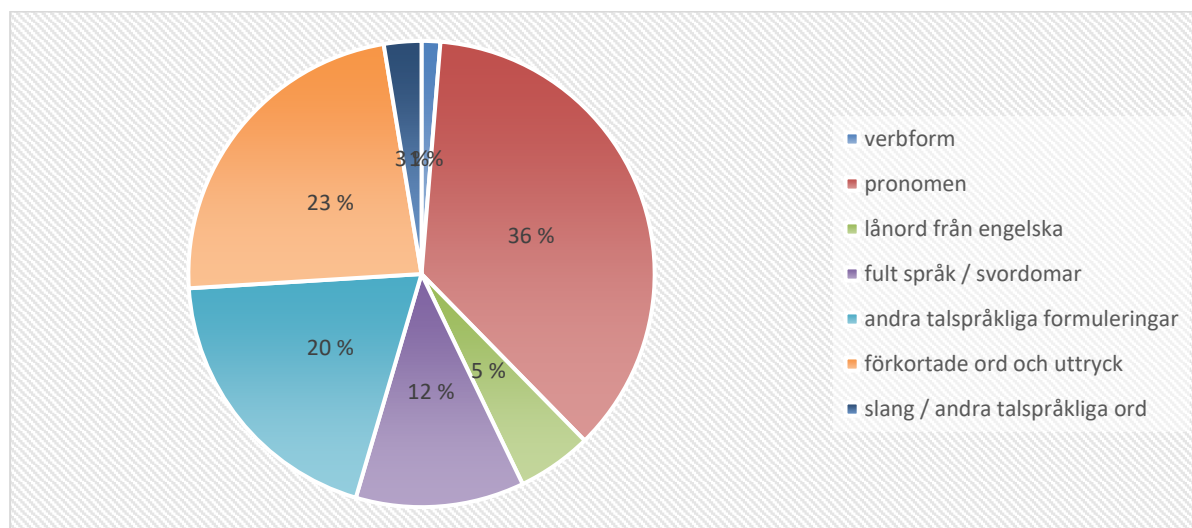
3.1.2 Talspråksdrag i den svenska översättningen

Det finns mycket färre olika talspråksdrag i den svenska översättningen. Det påträffas bara 22 unika talspråkliga ord och uttryck bland de sammanlagt 48 beläggen av talspråkliga ord och uttryck. Jag delar upp fallen i samma sju kategorier som de finska fallen: 1) pronomen, 2) verbform, 3) lån från engelska, 4) fult språk eller svordomar, 5) förkortade ord och uttryck, 6) andra talspråkliga ord eller slang och 7) andra talspråkliga formuleringar.

Det svenskspråkiga materialet har också några överlappningar. Nästan alla belägg på 'förkortade ord och uttryck' var pronomen också här. Alla fall i kategorin 'andra talspråkliga formuleringar' är också 'pronomen'. På grund av överlappningar uppgår beläggen till 77.

I diagram 2 presenteras den procentuella fördelningen av talspråkliga drag i dialogen av den svenska översättningen av Salla Simukkas *Röd som blod* på de sju kategorierna.

Diagram 2. Procentuella fördelningen av talspråkliga drag i den svenska översättningen på kategorierna.

De största kategorierna är 'pronomen' och 'förkortade ord och uttryck'. De här kategorierna har mycket överlappning. Det vanligaste talspråksdraget i materialet är förkortade former av olika pronomen, liksom *nåt* (något) och *nån* (någon). Också den talspråkliga formuleringen av pronomenet 'dem', *dom* kom upp i material 13 gånger ensamt, och en gång var i de tvådelade pronomen *dom här* och *dom där*. *Dom* ingår i kategorierna 'pronomen' och 'andra

talspråkliga formuleringar'. Jag inkluderade ordet i kategorin 'andra talspråkliga formuleringar' eftersom det är skrivet på annat sätt än i standardspråket. I själva verket består hela kategorin av endast *dom*, *dom här* eller *dom där*. Nedan finns några exempel på talspråkliga drag i pronomen.

- (13) Jag vet inte ens vad det var för nåt i dom. (rep. 32, kap. 2)
- (14) Dom hamnade hos oss av misstag. (rep. 43, kap. 3)
- (15) Jag har dom här. (rep. 21, kap. 1)

De belägg på 'förkortade ord och uttryck' som inte var personliga pronomen var det frågande pronomenet *va?* (vad?), det pronomina adjektivet *sånt* (sådant), substantivet *inget* (ingenting) och verbformen *sa* (sade) som är alla ganska vanliga i talspråk. *Sa* är också det enda exemplet på en talspråklig verbform. Nedan finns de här förkortningarna exemplifierade.

- (16) Va? (rep. 56, kap. 3)
- (17) Och jag hörde vad ni sa på kaféet. (rep. 70, kap. 4)
- (18) Att nån har hittat på ett sånt system nån gång? (rep. 3, kap. 1)
- (19) Jag får inget grepp om vad som hände när. (rep. 50, kap. 3)

'Lånord från engelska' finns i svenska materialet 4 gånger. En av de här gångerna exemplifieras nedan.

- (20) I all välmening, baby. (rep. 56, kap. 3)

Kategorin 'slang och talspråkliga ord' har bara två fall och båda av dem är verben *snacka*. *Snacka* betyder det samma som 'prata', men enligt Svenska Akademiens ordlista, är det ett mer vardagligt (talspråkligt) ord (SAOL 2022, *snacka*). Exempel 21 och 22 är de två fall där *snacka* förkom. I exempel 22 finns också ett exempel på 'fult språk och svordomar', *jävligt*.

- (21) Vad snackar han om? (rep. 85, kap. 5)
- (22) Och hon var jävligt nojig när hon snackade. (rep. 36, kap. 2)

Kategorin 'andra talspråkliga formuleringar' består endast av orden *dom*, *dom här* och *dom där*. Eftersom de här också är pronomen har jag redan gett exempel på dem i det här kapitel (se exempel 13–15).

3.1.3 Ändringarna vid översättning

Det finska originalet har långt fler olika talspråkliga drag i replikerna än den svenska versionen. I det finska materialet ingår 65 unika talspråkliga drag, och det svenska materialet inkluderar bara 22 unika talspråkliga drag. De flesta av de talspråkliga dragen i det finska originalet har inga motsvarigheter i den svenska översättningen. Finskt talspråk skiljer sig mycket från standardfinska. Skillnader mellan svenskt talspråk och standardsvenska är eventuellt inte lika stora. I tabell 2 redovisas antalet belägg per kategori och kategoriernas procentuella representation.

Tabell 2. Antalet talspråksdrag i det finska originalet och den svenska versionen i alla kategorier.

	antal i finska	% i finska	antal i svenska	% i svenska
pronomen	92	37	28	36
lån from engelska	7	3	4	5
förkortade form	107	44	18	23
fult språk och svordomar	8	3	9	12
verbform	18	7	1	1
slang och andra talspråkliga ord	8	3	2	3
andra talspråkliga formuleringar	8	3	15	20
	248	100	77	100

I det svenska materialet ingår det inte särskilt många engelska lån, men de få som fanns var mer direkta. I det finska originalet är lånen från engelska skrivna såsom de uttalas. I den svenska versionen är orden skrivna enligt engelsk ortografi. Exempelen nedan illustrerar det här fenomenet.

(23) Wou. (replik 3, kapitel 1)

Wow. (rep. 3, kap. 1)

(24) Ihan kaikella rakkaudella, beibi. (rep. 65, kap. 3)

I all välmening, baby. (rep. 65, kap. 3)

Den svenska versionen innehåller också belägg på engelska medan det finska originalet använder bara finska.

(25) Siellä se nytkin huhkii. (rep. 52, kap. 3)

Hon håller på as we speak. (rep. 52, kap. 3)

Bland andra ändringar vid översättning kan nämnas ändringarna med avseende på ordföljd, ordval, satsföljd (huvudsats och bisats) och strykning och tillägg av ord. Ett exempel på ändrad ordföljd och ändrat ordval är exempel 26 där satsens predikat (finita verb) i finskan är i början och i den svenska översättningen i slutet. Båda verben (*potkii* och *äger*) och adverbialen (*Hyvin* och *som fan*) är inte direkta motsvarigheter, alltså är de inte formella ekvivalenser (Catford 1965, 27). Exempel 27 är ett exempel på en ändring i ordvalet. I stället för *meillä käy siivooja* (sv. 'en städare går hos oss') använder översättaren *vi har städhjälp*.

(26) Hyvin potkii. (rep. 14, kap. 1)

Äger som fan.

(27) Tänään oli onneksi just se päivä, kun meillä käy siivooja. (rep. 52, kap. 3)

I dag råkar vara just den dagen vi har städhjälp.

Exempel 28 är ett exempel på en ändring i satsföljd. Bisats och huvudsats har bytt plats, även om de kunde ha varit i samma ordning som i originalet.

(28) Jos multa kysytään, niin tää on maailman kolmastoista ihme. (rep. 3, kap. 1)

Det är fan världens trettonde underverk, om du frågar mig.

Tillägg och strykning av ord i replikerna inträffar i många fall. Jag ger ett exempel på båda. Exempel 29 är ett exempel på tillägg av ord där pronomenen *han* och *dom* har lagts till i översättningen, och exempel 30 är ett exempel på strykning av ord eftersom *jotenkin* (sv. 'på något sätt') inte har översatts till svenska.

(29) Väitti, ettei toimitettu. (rep. 89, kap. 5)

Han sa att dom inte levererats.

(30) Tää on jotenkin aivan käsittämätöntä. (rep. 3, kap. 1)

Det är helt otroligt.

I alla exemplen förblir satsernas betydelser desamma. Innehållet i texten kommer fram i översättningen, även om ändringar har gjorts. 181 av alla 208 sekvenser (87 %) har någon slags ändring i dem (utöver ändringen i språk). De flesta ändringar beror på att de två språken har grammatiska strukturer som skiljer sig betydligt från varandra. Ändringar har sannolikt gjorts bland annat för att dialogen ska kännas naturligare för den svenskspråkiga läsaren eller för klarhetens skull. I några fall är ändringarna troligen gjorda för att dialogen ska kännas mer talspråklig, jämfört med något mer direkt översatt.

25 sekvenser har bara små ändringar, såsom ändringar i ordföljd som måste göras vid översättningen. Med sekvenser som de här är det svårt att definiera om de hade ändringar eller inte. Innehållet i sekvensen är det samma. I slutet bestämmer jag mig att inkludera de här sekvenser till de 181 som har ändringar. Exempel 31 och 32 är exempel på sekvenser som har bara små ändringar.

(31) Sä et tiedä mitään.

Du vet inget.

(32) Mitä sä tiedät?

Vad vet du?

Det finns också 27 sekvenser där ändringar, förutom ändringen i språk, har inte gjorts. De är oftast enkla satser eller består av bara ett ord.

(33) Mä rakastan teitä. (rep. 19, kap.1)

Jag älskar er.

(34) Oletko sä hullu? (rep. 52, kap. 3)

Är du galen?

(35) Ei. (rep. 60, kap. 3)

Nej.

3.2 Resultat i sammandrag

Resultatet av min undersökning är att både den finska originalversionen och den svenska översättningen har talspråkliga drag i dialogen. Finskan har mycket mer, vilket var förväntat eftersom det finska talspråket skiljer sig mycket från det normerade standardspråket. Det kan här spekuleras i att svenskan inte har lika många märkbara skillnader mellan talspråket och det officiella standardspråket.

De tre vanligaste talspråkliga dragen i den finska versionen var (1) förkortade former (44 %), (2) talspråkliga former och talspråklig användning av pronomen (37 %) och (3) talspråkliga verbform (7 %). Finskan har rikligt med förkortade ord i talspråket och många fall där pronomenen också var förkortade.

I den svenska översättningen var de tre vanligaste talspråkliga dragen (1) talspråkliga former av pronomen (36 %), (2) förkortade former (23 %) och (3) andra talspråkliga form (20 %). I

kategorin 'andra talspråkliga former' var bara ordet *dom*. Det här ordet också hör till kategorin 'pronomen'.

Nästan alla sekvenser innehåller någon slags ändring (87 %). De flesta motiveras av att de två språken är mycket olika och har olika grammatiska strukturer, men frivilliga ändringar påträffas också. De sekvenser som inte har ändrats består oftast av bara ett ord.

Översättaren har inte översatt replikerna i dialogen ord för ord, men han har bevarat textens ursprungliga betydelse och innehåll. Vid översättning är det oftast viktigast att källtextens betydelse bibehålls. Enligt mig, känner dialogen talspråklig också i översättningen.

4 Sammanfattning

Syftet med min uppsats var att studera Salla Simukkas roman *Punainen kuin veri* och ta reda på hur dialogen i den har översatts till svenska. Jag använde både kvalitativa och kvantitativa metoder i syfte att få svar på mina forskningsfrågor. Jag började med att exciperera relevanta sekvenser ur dialogen i bokens första fem kapitel. Jag gjorde det här med både det finska originalet och den svenska översättningen. Jag delade upp replikerna i 208 sekvenser. Jag matade in sekvenserna i en Excel-tabell, de finska och de svenska sekvenserna sida vid sida.

Mina två första forskningsfrågor gällde vilka talspråkliga drag som dialogen i versionerna uppvisar. Jag letade fram alla talspråkliga ord och uttryck ur sekvenserna i både det finska och det svenska materialet. Jag delade in de talspråkliga orden och uttrycken i sju kategorier och utredde hur stora de kategorierna var. Ett ord eller en fras passade ofta in i mer än bara en kategori, och därför förekom det en hel del överlappningar. Överlappningar mellan pronomenen och förkortningarna var vanliga i det finska materialet.

Den finska texten i original hade fler talspråkliga drag än den svenska översättningen. I den finskan texten innehöll 65 olika talspråkliga ord och uttryck och i det svenska materialet ingick det 22. De flesta talspråksdrag i det finska materialet hörde till kategorierna pronomen eller/och förkortningar. Nästan alla förekomsterna i kategorin pronomen var också förkortade former. I den svenska översättningen var de vanligaste talspråksdragkategorierna också pronomen och förkortningar. I den svenska texten förekom det också rikligt med överlappning.

Min tredje forskningsfråga handlade om hur direkt de finska replikerna hade översatts. När jag jämförde det finska originalmaterialet med den svenska översättningen noterade jag att de flesta sekvenserna hade ändrats när de blev översatta. Enligt mina beräkningar hade det gjorts ändringar i 87 % av sekvenserna. En stor del av ändringarna var nödvändiga, eftersom de två språken uppvisar skillnader i grammatik och struktur. De flesta sekvenserna utan någon ändring var enstaka ord eller enkla satser.

Min fjärde och sista fråga var om översättningen av dialoger hade samma inverkan på läsaren som det finska originalet. Trots att ändringar hade gjorts, bevarades enligt min bedömning originaltextens meningsfulla innehåll i översättningen. En bra översättning bevarar originaltextens betydelse, även om det kräver ändringar i texten.

I fortsättningen skulle det vara intressant att studera vilka förändringar i översättningen som var obligatoriska och vilka som var valfria och varför olika förändringarna hade gjorts. En mer teoretisk synpunkt kunde vara intressant att forska, kanske även med Catfords teori om översättningsbyte.

Litteratur

- Catford, John C., 1965 4 uppl.: *A Linguistic Theory of Translation. An Essay in Applied Linguistics*. Aylesbury: Hazell Watson and Viney Ltd.
- Heikkinen, Paula, 1987: *Översättningsbyten från finska till svenska. Tillämpning av Catfords teori*. Uleåborg: Oulun yliopisto, Monistus- ja Kuvakeskus.
- Ingo, Rune, 1991: *Från källspråk till målspråk: introduktion i översättningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Ingo, Rune, 2007: *Konsten att översätta: översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Rytkönen, Matti, Tarvainen, Tiia-Silvia, 2012. *Översättningsanalys av replikerna i Henning Mankells tre romaner 'Hundarna i Riga', 'Mannen som log' och 'Innan frosten'* Pro gradu -avhandling. Jyväskylän yliopisto.
- Simukka, Salla, 2013: *Punainen kuin veri*. Helsinki: Tammi.
- Simukka, Salla, översatt av Huss, Mattias, 2014: *Röd som blod*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Suomen kirjallisuuden seura 2024: *Suomen kirjallisuuden käännökset*. Sök: Punainen kuin veri. (13.3.2024.)
<http://dbgw.finlit.fi/kaannokset/lista.php?order=author&asc=1&lang=FIN>
- SAOL. *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. 2022. Sök: snacka. (10.4.2024.)
 ”https://svenska.se/saol/?sok=snacka&pz=1”